

Slo. prostor v visokem sr.veku: čas od karantanije do nastanka dežel: obdobje-> malo virov, najpomembnejše vdor in naselitev Madžarov na spodnjo panonijo (izrinejo slovane). V 10 stol. Se ustalijo, ker jih nemci premagajo, tudi na ozemlju slovencev! Po tej zmadi nad madž.(955) -> obrambna linija -> nemci se bojijo ponovnih napadov in tako začnejo nastajati mejne krajine/grofije/marke. Funkcija: ščiti meje nem. cesarstva. Te enote so se povezovale v karantanijo <- upravna enota. Ta kar.razpade na dele, ki se razvijejo v slovanske dežele, ki so segale do madž (v) – ptuj, drava. **Na obali** = drugačen razvoj. Obstajala so stara romanska mesta (trst, koper, piran, novi grad) -> tukaj prevladujejo romani. Fevdalizacija->proces ki se razvija takrat (uveljavijo se fevdalni odnosi). Vladar > podari posest fevdalcu > deli zemljo naprej > obdelujejo (nesvob.) kmetje. Ni več skupne lastnine na zemlji. HUBA = kmetija. Lastnik zemlje postaja lastniški gospod (posvetni ali verski). Pogosto so imeli center zraven sl.ozemlja lastniki zemlje. Večinoma germani (a tudi slo). čeprav so pisni viri vsi v nem.smo slovinci imeli plemstvo. Pomembni centri cerkve: oglej & slazburg (izven sl.ozemlja). lastnik šk.loke je bil škof v brežinju (bavarska). Oblikovanje dežel: dežele = upravne enote slovencev kot naroda še ni bilo. Težko govorimo o sl.deželah, tukaj so živeli tudi germani, romani, madž., judje...lastniki so bili tujci. Prva dežela ki se izoblikuje je bila **štajerska:** tu je bila prej mejna marka, ki dobi višji status -> se osamosvoji. Na čelu je bil knez/vojvoda/... <- ni pom.pomembno je bilo le koliko moči ima, koliko zemlje...da je lahko vplival na razvoj dežele. Vojvode = na madž. So bili traungouci, ki so imeli grad stayer. (stayermark = štajerska). Ta familija je izumrla in nadomestili so jih _____. To je prišlo pod češko, češki kralj Otofer, ki ga je v 13. st premagal rudolf salzburški. **Koroška:** nastajala dolgo časa, na starih tradicijah (do 15.st) bile so vojvode = spanheimi (imeli tudi lj.grad). bilo je precej močnih familij, zato osrednja moč ni bila velika. Veliko posestva je dobil tudi goriški škof. Vladarji koroške: 1.otokar, 2.gor.grofje, 3.halsburžani. **kranjska:** združitev večih enot (savinjska krajna + kranjska kr. + slov.kr). lastniki kranjske (je formalno spadala pod oglej) <- oglejski kralji > nimajo veliko vpliva. Nadaljni razvoj: pride kranj.pod otokarja, potem pod goriško-tirolsko in konec 13.st pride pod halsburžane. Njihov cilj: osvojiti do morja! **Goriška:** iz goriških grofov. Najprej spadalo pod oglej. Goriška se oblikuje v deželo. **Istra:** ni bila dežela, je mejna grofija. Različni fevdalci – notranjost dobijo goriški grofje, obalna mesta pa so od benečanov. **Prekmurje:** je sestavni del madž., ki so glavni lasniki.

Cerkev in plemstvo: 1. **cerkev** je ključna institucija v sr.veku. pri nas: krščanstvo pride že konec antike, ampak se kasneje cerkev uniči. Škofije so postajale na novo ob obali (kp, trst, n.grad). v teh mestih se je ohranjala cerkev (obnavljanje starih škofij). Obnavljanje: oglej (j) & slazburg (s), karel veliki je postavil mejo ki je ločevala s in j škofijo po reki dravi! Prve škof.na salzb.področju: seekav, krka, šent andraž <- prinesel v mb am.slomšek. OGELJ = dolgo časa ni škofija, oglejski patriarh je imel svoje zastopnike na tem teritoriju. 1.šk., ki je nastala na ogl -> ljubljanska škofija. To je bilo prvič da je bila cerkev na slo.ozemlju. [v sr.veku smo bili slovinci na obrobju, vje je bilo izven, tuje familije...]. □ pokristjanjevanje □ 1.cerkve □ 1. (pra)župnije □ samostani (pom.za razvoj gosp/kult. pismenost). Na slovenskem je bilo precej smamostanov in viteških rodov. 2. **plemstvo:** drugi vrhni družbeni sloj (višje, nižje) plemstvo. Imeli so vpliv na oblikovanje dežel. Na slovenskem je bilo večina germanskega izvora. Večina _____ so ostali kmetje. Teorija = slovinci nismo imeli plemstva (ni res) => vsa lit.je v nem.zato je teorija bila taka. || najpomembnejša plem.familija: Habsburžani (13.st). <- ko pride na čelo Rudolf salz. Has. Se širijo proti j, dobijo posesti, položaj vojvod. V 14.st. so dobili trst & celotno slov.ozemlje. pod hasb.smo bili do konca 1.sv. Celjski gospodje: najpom.familija na slov. žouneški

gospodje -> dedovali po sosednji familiji in od njih dobili tudi celje -> celjski gospodje -> hitro napredujejo, dobijo položaj grofa. Dobijo posesti z dedovanjem, kupovanjem, poročanjem. V 15.st dobijo naziv knezov. Širijo se proti madž in balkanu. Pomembnejši: herman II, -> sin frederik -> sin vlderik. (zgodba o veroniki deseniški). Vlderik: zadnji od celjanov, z njegovo smrtjo je družina izumrla. Ubili so ga madž.vitezi v beogradu.

Življenje na podeželju: proces kolonizacije. 1.val.kolo: je bil še pred prihodom madž. (pred 10.st) iz karantanije -> sp.panonija. 2. val kolo: 10-12.st. najbolj intenzivna faza. Veliko ljubi, nova imena nastanejo... 3.faza: 13,14,15 st. loči se po tem da je hribovska. Bila je pretežno zunanja (fevdalci-tujina) vodili kmete. Posebnost: etnično mešanje (slov+germ). 4. faza (dodatna): 16 st., po obdobju lakote, kuge, vdorov turkov. Področja so propadla in treba jih je bilo še enkrat kolonizirati. || kolonizacija – zakaj? Naseljenost redka -> pride več ljudi > več hrane, površine...vodili so jo zemljiški gospodje ali samostani. 1. faza: slo, 2.faza: germanska (germanizacija od s > j, kočevje, bača, soriško polje, rut-ortar). Kmetov je bilo malo svobodnih. Tudi med njimi se pojavijo razlike, sloji, ker ni več skupne lastnine. Na podeželje pride denar.

Mesta in naselbine na slo: mesta nastala zaradi trgo. Trgovske naselbine, ob nekdanjih mestih, pod gradovi, ob rekah. 1.faza mesta: TRG! Mesto : vas = trgo, trg, obzidje. Trg – pravica do sejmov. Mesto postane mesto ko jim mestni gospod podeli pravice. Lj > štaimarhi, celju > cel.gospodje, šk.loki> škofje, nm>rudolf s. pomembno vlogo v mestu: judje (židovska četrt). Na obali je stvar drugačna: nastala v antiki, samo nadaljevali so delo. Bile mestne komune, ki so zajemali mesto in okolico. Meščani so lahko imeli v ok.posest. slovani so se v teh mestih poromanili. Razvijala se je tudi obrt. Na obalo se širi beneška uprava. Vse razen trst (hasb) pride pod benetke. Na kranjskem se najbolj uveljavi **lj** (trgo središče, plovna ljubljanca, tuji trgovci). **Kamnik** -> pomembna trgo štaj-> lj. **Kranj:** kranjska->koroška, središče gorenjske, razvito železarstvo. **Šk.loka:** pomembno trgo & železarstvo..kropa. **nm:** trgo med it in hr. **Mb:** trgo z vinom, žitom, lesom. **Sg, ce, go** <- pomembna mesta. = niso bili samo meščani, plemstvo, cerk.dostojanstveniki. mesto je bistveno tudi po etničnem izvoru. Prihajajo tujci, it, nem, jeziki različni. Zapisi v lat., nato v nem., na obali v ita.

Umetnost, kultura in znanost: predrom.doba. **UMET:** arhitektura, zgradbe (cerkve, samostani, gradovi). Najpomem.so cerkve; majhne, neohranjene (razen templi) cerkve je ustanavljal salz ali ogl. Med njimi so bile razlike. **Romanika:** prvi slog, ki se razširi tudi k nam. najpom. je samostan stična. Fran.arhitekti. na stično je vezano slikarstvo – iluminirano – stiški rokopisi. **Gotika:** nove cerkve, predelava romanskih. Razširjen, dolgo obstojen slog. Pom.stensko slikarstvo, kiparstvo, verski motivi. Najpomem.got. zgr: cerkev na ptujski gori. **LJUDSKA KULT.:** ustno izr., iz stol v stol., kurentovanje, kresovanje. Poganski običaj: pokopavanim dodali predmete. Pismenost-mesta, dvori. Pisava lat. V vis. Sr.veku pa nem. Izobrazba za plem.otroke. po 1.sv = 1.univerza.

NOVI V.: 1942 – odk.am. **Geo.odkritja:** VZROKI IN POGOJI: potovati v sr.veku je bilo težko. Večinoma peš. Potovali so redki trgovci, vikingi. Marco polo -> kitajska, ni bilo posledic. Vsa trgo.v rokah benečanov in genovčanov <- dobro služili. Imata ves monopol, iščejo se nove poti do az., turki so zasedli veliko poti. V 15.st. so zasedli carigrad in prekinili poti. Evropa pa je imela potrebe blaga. Odkritja: kompas, nove ladje, n.jadra, zemljevid) vzroki: radovednost, avanturizem. Verski vzr.: kršč. Po celem svetu. **Odkrivanje in osvajanje novega sveta:** henrik pomorščak, cilj: obpluti af, -> idrija, nova tržišča (sužnji)-> ekvator -> 1. ki je dosegel j.točko af. (giaz). Vdg. Odpre poti in pridejo novi izdelki.